

תורה ודעת

יו"ל ע"י 'קהל עדת ירושלים' ❖ גליון 73 ❖ פרשיות ויקהל - פקודי ❖ אדר א' תשס"ח

ביאורי תורה

מתורתו של רבינו הגאון רבי לייב מינצברג שליט"א

פרשיות ויקהל - פקודי

לפני תמיד" (כה ל). והיה נראה לכאורה, שעיקר ענינה הוא פרשת לחם הפנים שבאמור. שהרי פרטי דיני המצוה, מספר החלות, סדר המערכות, ביזי הלבונה והקטרתן, וזמן המצוה - כל אלה נאמרו שם לראשונה. והיה אפוא מקום לומר שפרשה זו היא עיקר פרשת מצות לחם הפנים, ואילו הפסוק ד"ונתת על השולחן" וגו' האמור בשמות לא נאמר אלא על סדר מלאכת המשכן לפרש צורך השולחן (ועל-דרך שפירש"י לענין פרשת הנרות בתצוה), היינו שאין פסוק זה בא לצוות על מצות לחם הפנים, אלא שתוך כדי מצות עשיית השולחן הזכירה תורה את נתינת לחם-הפנים עליו כדי לפרש מטרת השולחן ותכליתו, אבל עצם ציווי המצוה ופירוט דיניה, הוא בפרשת אמור. ולפי-זה יתפרש שכל ענין מצות לחם הפנים הוא מענין המצוות האמורות בויקרא, דהיינו מצוה של עבודה לפני ה' בהבאת לחם ועריכתו לפני ה', ואין בה במצות לחם הפנים אלא ענין זה בלבד.

אולם נראה שאין זה כך. שהרי בפסוק זה

הראשון בשנה השנית הוקם המשכן תנא אותו יום נטל עשר עטרות ראשון למעשה בראשית [שאחד בשבת היה, רש"י] (שבת פז:), וכו', ולפי-זה נמצא דעריכת לחם שבפרשה זו לא היתה בשבת אלא באחד בשבת. וזה צריך ביאור, שהרי זמן עריכת לחם הפנים הוא בשבת, וכמו שנאמר בפרשת אמור "ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני ה' תמיד וגו'" (ויקרא כד ח). ועיין באבן עזרא שכתב באמת "ובעבור שהכתוב אמר ביום השבת יערכנו נראה, כי ביום השבת ערך משה הלחם על השולחן" (שמות שם ב). וכעין זה כתב במלבי"ם "ויערוך, יום שמיני למלואים היה ביום ראשון ואין ערך את הלחם, וי"ל שכבר ערך הלחם בשבת שלפניו" (שם כג).

ב.

שתי פרשיות במצוות לחם הפנים

והנה מלבד פרשת לחם הפנים שבפרשת אמור, כבר נאמר בסוף פרשת מצות עשיית השולחן בשמות "ונתת על השולחן לחם פנים

א.

וידבר ה' אל משה לאמר ביום החודש הראשון תקים את משכן אהל מועד, ושמת שם את ארון העדות וגו' והבאת את השולחן וערכת את ערכו והבאת את המנורה והעלית את נרותיה (מ,א-ד).

ובהמשך הכתובים בסדר מעשה הקמת המשכן נאמר "ויהי בחודש הראשון בשנה השנית באחד לחודש הוקם המשכן, ויקם משה את המשכן וגו' ויתן את השולחן באהל מועד על ירך המשכן צפונה מחוץ לפרוכת, ויערוך עליו ערך לחם לפני ה' כאשר צוה ה' את משה" (שם יז-כג). והנה לפי פשטות רהיטת הכתובים משמע דכל סדר הדברים האמור כאן בפרשה, לעריכת הלחם על השולחן, העלאת הנרות במנורה, והקטרת הקטורת על מזבח הזהב וכו' - כל זה נתקיים ביום הקמת המשכן. ובגמרא מבואר שיום הקמת המשכן היה באחד בשבת, וכמו שאמרו (שבת פז:), "ויהי בחודש

קהל עדת ירושלים - ישיבת המתמידים

בשיר וקול תודה נברך לאלוקינו

שהחיינו וקיימנו והגיענו ליום שמחת התורה עם הופעת הספר הגדול והחשוב

ספר בן מלך

על המצוות התמידיות שבמקדש

הסולל נתיבות חכמה ותבונה משדד עמקים ומאיר עיני חכמים בענייני סדר קדשים.

מבארו השופע של כבוד מורינו ומאורנו עטרת ראשנו, אשר ממעיינותיו הברוכים אנו שואבים אור תורה מופלא וארחות חיים לאורו הגדול עולים ומתעלים טובי בני ציון היקרים מזה עשרות בשנים במסילה העולה בית קל

רבינו הגאון הגדול רבי לייב מינצברג שליט"א

זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו

מתוך לב מלא רגשות שמחה וגיל ובהדרת כבוד נשגר טנא מלא מיטב הברכות לכבוד מורינו ורבינו שליט"א אורך ימים ושנות חיים טובים ברכה ושלום, ויזכה עוד רבות בשנים להעריף טללי תחיה להמון שומעי לקחו הצמאים לאמרי פיו להגדיל תורה ולהאדירה ולגדל ולקדש שם שמים

מתוך בריות גופא ונהורא מעליא שמחה אושר ונחת

ונוכח לשמוח בעבודת בית המקדש כאשר אור חדש על ציון יאיר בביאת גואל במהרה אמן

ד"ונתת וגו'" האמור בשמות נתפרש פרט-דין שלא הוזכר כלל בפרשת לחם הפנים שבאמור. והוא שנאמר "ונתת על השולחן לחם פנים לפני תמיד". היינו שמצות לחם הפנים היא, שיהא הלחם על השולחן תמיד בלא הפסק, וכדתנן במנחות (צט): "אלו מושכין ואלו מניחין וטפחו של זה כנגד טפחו של זה שנאמר לפני תמיד". פירוש שבשעת סידור הלחם לא היו משאירין את השולחן בלא לחם, אלא "אלו מושכין ועד שלא הגביהו הן מן השולחן אלו מניחין" (רש"י), שנאמר לפני תמיד, [ורבי יוסי דפליג התם ד"אפילו אלו נוטלין אלו מניחין אף היא היתה תמיד", הוא משום דס"ל דכל שהניחו את הלחם החדש בו ביום מיקרי תמיד, וכדתניא (שם) רבי יוסי אומר אפילו סילק את הישנה שחרית וסידר את החדשה ערבית אין בכך כלום, אלא מה אני מקיים לפני תמיד שלא ילין שולחן בלא לחם]. וכמו-כן מבואר בחגיגה (דף כו) דברגל היו אומרים לכהנים "הזהרו שלא תגעו בשולחן", שלא יוכלו להטבילו לאחר הרגל שאי אפשר לסלקו ממקומו דכתיב ביה לחם פנים לפני תמיד (רש"י). ודין זה שנתפרש בשמות לא הוזכר כלל בפרשת לחם-הפנים באמור. [דמה שנאמר שם ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני ה' תמיד וגו' אינו ענין לדין זה שצריך שיהא הלחם על השולחן תמיד, דשם הוא מוסב על מעשה הסידור והעריכה שהוא ביום השבת ופירושו "תמיד" בכל שבת ושבת, ועל דרך שפירש"י ריש תצוה (במצות הנרות) "תמיד. כל לילה ולילה קרוי תמיד"]. ואם נאמר שהפרשה באמור היא היא עיקר פרשת מצות לחם הפנים, ואילו הפסוק "ונתת על השולחן וגו'" שבפרשת מצות עשיית השולחן בשמות אינו אלא הזכרה גרידא של מצות הלחם כדי לפרש צורך השולחן - לא היה לו לכתוב דין זה ש"לפני תמיד" בפסוק זה שאינו עיקר הציווי על מצות הלחם, אלא היה לו לכתוב דין זה בפרשת לחם הפנים באמור, שהיא עיקר פרשת המצוה, וככל שאר פרטי דיני המצוה שנתפרשו שם. ונראה אפוא, שפסוק זה ד"ונתת וגו'" אינו הזכרה גרידא למצות הלחם שעיקרה תתפרש באמור, אלא יש כאן עיקר מצוה לעצמה, מלבד המצוה שנתפרשה באמור, ודין "לפני תמיד" שייך רק לענין המצוה שנאמרה בפסוק זה ולא לענין המצוה שנתפרשה באמור.

ביאור הדברים, דשני ענינים הם במצות לחם הפנים, ומטעם כל ענין וענין נאמר ציווי מיוחד בפרשה נפרדת במקומו כפי הענין. בפרשת תרומה נאמר ציווי "ונתת על השולחן לחם פנים לפני תמיד" בתוך פרשת מצות עשיית השולחן. והיינו, שענין מצות נתינת-לחם זו על השולחן הוא מענין מצות עשיית השולחן עצמו, שציווי זה של נתינת הלחם בא כהמשך

לציווי עשיית עצם השולחן ועשיית כל כליו: קערותיו, כפותיו, קשותיו, ומנקיותיו. והלחם, כמו כל כלי השולחן, הוא מדיני השולחן וצורת תבניתו. כלומר שגם הלחם בא להשלמת צורתו של השולחן, והיא בכלל מצות עשיית המשכן וכליו, שיהא בו שולחן ערוך בערך לחם לפני ה'. וגם השולחן וגם הלחם שעליו הם בכלל מצוה זו, שסוף דבר עשיית השולחן הוא, להיות ערוך בערכו - ערך לחם לפני ה'.

מענין אחר באה מצות הלחם באמור. שבפרשה זו באה מצוה זו כמצות עבודה שנצטוו ישראל לעבוד לפני ה', וכענין כל שאר מצוות העבודה לפני ה' שנאמרו בספר ויקרא. וכשם שנצטוו ישראל לעבוד לפני ה' בהקרבת קרבנות על המזבח - כל קרבן ודיניו המפורשים כאן, כך גם נצטוו לעבוד לפני ה' עבודה זו של הבאת לחם הפנים לפני ה'. ובפרשה זו אין הלחם מדיני השולחן עצמו וממצות עשיית המשכן וכליו, שכן אין מצות המשכן ענין לכאן, אלא שכאן הוא בא כבר אחרי עשיית השולחן, כמצות עבודה ושרות לפני ה' שסדר קיומה הוא על השולחן: לאפות שתיים עשרה חלות, לשימם בשתי מערכות "על השולחן הטהור לפני ה'" וכו' - ככל הסדר האמור בפרשה.

ג.

ובדעת זקנים מבעלי התוס' כתבו בריש פרשת תרומה (שמות כה ו'): "שמן למאור. תימה שכל הפרשה בצרכי בנין חוץ מפסוק זה שהוא צורך שולחן גבוה ואינו אומר חטים ללחם הפנים וכבשים לתמידין ועצים למערכה וי"ל ששלשתן צורך בנין הם שמן המשחה שבו נמשחו וכו' וקטרת נמי שכן דרך מלכים וכו' ושמן למאור שכן דרך המלכים וכו'". והנה דימו כאן בדעת זקנים לחם הפנים לתמידין וכו' דזה שלא נצטוו להביא חטים ללחם הפנים וכבשים לתמידין בכלל תרומת המשכן, הוא משום דתרומת המשכן היתה מיועדת לצרכי הבנין בלבד, ולחם הפנים וקרבנות התמידין אינם מצרכי הבנין עצמו אלא צורך שולחן גבוה (ומתוך זה תמחו על "שמן למאור ובשמים לשמן המשחה ולקטורת הסמים" שנכללו בתרומת המשכן דלכאורה גם הם צרכי שולחן גבוה הם, ותיצו ששלשתן צורך בנין הם וכו'). כלומר דנקטו בדעת זקנים שאין בלחם הפנים אלא מצוה שבפרשת אמור שהיא באה כמצות עבודה לפני ה', ופסוק זה ד"ונתת על השולחן לחם פנים לפני תמיד" האמור בפרשת מצות עשיית השולחן בתרומה, אינו מתפרש כעיקר מצוה לעצמו אלא כהזכרה גרידא למצות הלחם שבאמור, ואין לחם הפנים אפוא מצרכי הבנין אלא מצרכי שולחן גבוה, וכמו כבשים לתמידין, והלכך לא נצטוו על תרומת

חטים ללחם הפנים בכלל תרומת המשכן. אמנם בפרשת ויקהל (שמות לה ד-יג) נאמר "ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה' לאמר קחו מאתכם תרומה לה' וגו' זהב וכסף ונחשת וגו' וגו' וכל חכם לב בכם יבואו ויעשו את כל אשר צוה ה' את המשכן את אהלו ואת מכסהו וגו' את השולחן ואת בדיו ואת כל כליו ואת לחם הפנים וגו'". וכמו-כן נאמר בפרשת פקודי (שם לט לג-מב) "ויביאו את המשכן אל משה את האהל ואת כל כליו וגו' את השולחן את כל כליו ואת לחם הפנים וגו' ככל אשר צוה ה' את משה כן עשו בני ישראל את כל העבודה". ומבואר אפוא שאם אמנם לא נצטוו על תרומת חטים ללחם הפנים בכלל תרומת המשכן, אבל על עשיית לחם הפנים אכן נצטוו בכלל מצות עשיית המשכן וכליו. משמע מכאן שלחם הפנים אינו רק מצרכי עבודת המשכן (כתמידין וכיוצא-בזה) אלא שהוא מצרכי המשכן עצמו, וככל שאר הדברים המפורשים בפרשה שנצטוו כאן על עשייתם. וזה מתבאר שפיר על פי הדברים האמורים למעלה, ששתי מצוות נאמרו בלחם-הפנים מטעם שני ענינים שונים. המצוה האחת היא מה שנאמר בפרשת אמור "ולקחת סלת וגו'" ומצוה זו באה כמצות עבודה לפני ה', ומטעם מצוה זו אין הלחם מצרכי המשכן עצמו כלומר ש"אינם מצרכי הבנין", אלא "צורך שולחן גבוה" היינו מצרכי העבודה, ובאמת מטעם מצוה זו גרידא לא היו מצטווין (בפרשת ויקהל) על עשיית הלחם בכלל מצות עשיית המשכן וכליו, שלא נצטוו שם על צרכי עבודה אלא על צרכי המשכן עצמו. אלא שיש מצוה נוספת בלחם הפנים והיא מה שנאמר בפרשת עשיית השולחן "ונתת על השולחן לחם פנים לפני תמיד", שהיא מצוה לעצמה (מלבד המצוה האמורה באמור) כחלק מדיני תבנית המשכן ותבנית כל כליו, שיהא בו שולחן ושיהא השולחן ערוך בערך לחם לפני ה' וכנ"ל, ומטעם מצוה זו הלחם הוא מצרכי המשכן עצמו, ולא (רק) מצרכי העבודה, ומטעם מצוה זו נצטוו בויקהל על עשיית הלחם בכלל הציווי על עשיית עצם המשכן וכל שאר כליו. (והא דלא נצטוו על תרומת חטים ללחם הפנים, על-כרחך טעמא אחרינא אית ביה, ואפשר שהוא משום שאין החטים דבר חשוב לקבוע על זה תרומה מיוחדת).

ומתבאר אפוא לפי-זה שדין זה ד"לפני תמיד" האמור במצות לחם הפנים בפרשת השולחן, פרט-דין הוא במצות-לחם זו דווקא, ומטעם ענינה הוא בא, ואינו ענין למצות הלחם שבאמור. והיינו, שבכלל מצות-לחם זו (שבפרשת תרומה) שעיקר תכלית המצוה הוא עצם המצאות הלחם על השולחן לפני ה', בא

ואמנם יתכן לומר, דנהי נמי שעד שלא נאמרה הפרשה באמור, לא היה זמן קבוע למצות-הלחם שבתרומה, ולכן בשעת הקמת המשכן שפיר ערכו את הלחם בימות החול, אבל אין ללמוד מכאן שגם האידנא הדין כן, שאפשר דלאחר שנאמרה מצות הלחם שבאמור, ונקבע זמן העריכה ליום השבת, חזר הדין ללמד גם על המצוה שבתרומה, להיות גם זמנה של מצוה זו קבוע ליום השבת, ועל-דרך שאמרו "ניתנה תורה ונתחדשה הלכה" (שבת קלח. עיי"ש). ומעתה גם כשבאים לקיים רק מצוה זו שבתרומה בלבד, העריכה היא בשבת דווקא.

ה.

בשיטת הירושלמי

ובירושלמי (שקלים פ"ו ה"ג) אמרו: "בעון קומי רבי (לוי) אילא לא היה שם לחם מהו להניחו לשבת הבאה אמר לון כתיב ונתת על השולחן לחם פנים לפני תמיד לחם פנים ואפילו פסול". ופירש בקרבן העדה בפירוש א': "לא היה שם לחם, לסדר בשבת ובתוך ימי השבוע נזדמן להם מהו להניחו מלסדר עד שבת הבאה או דלמא אף-על-גב שהוא פסול דכל שלא עברו עליו שבעה ימים על השולחן פסול הוא מכל-מקום לקיים מצות לחם הפנים לפני תמיד אין להניחו בלא לחם וכו'". כלומר, דבשאלה זו גופא דנו בירושלמי, שאם ארע הדבר ונמצא השולחן בלא לחם בימות החול אם מסדרין עליו לחם מיד (היינו בימות החול) או שממתינין מלסדר עד השבת. ופשטו מקרא ד"ונתת לחם פנים לפני תמיד" - לחם פנים ואפילו פסול, דאם נזדמן להם לחם בתוך ימי השבוע (בגוונא דלא היה שם לחם) אין מניחין את השולחן בלא לחם עד השבת אלא מסדרין עליו לחם מיד וגם בימות החול.

ומבואר כאן - לפירוש זה - דמצד מצות "לפני תמיד" שבתרומה אין זמן נתינת הלחם קבוע ליום השבת דווקא, ושפיר אפוא יש לפרש הכתובים בפקודי שבזמן הקמת המשכן ערכו את הלחם על השולחן באחד בשבת, וכנ"ל. ולא עוד אלא דגם האידנא, היינו לאחר שכבר נאמרה מצות הלחם באמור, דינא הכי, שקביעת זמן עריכת הלחם ליום השבת הוא רק לענין המצוה שבאמור, אבל מצד המצוה שבתרומה אין זמן קבוע לנתינת לחם וכל שיהיה השולחן בלא לחם יש מצוה ליתן עליו לחם פנים - גם בימות החול להיות "לפני תמיד".

[ולשון "ואפילו פסול" שאמרו כאן היינו לענין המצוה שבאמור, ואמנם אין זה פסול גמור, דהא באמת אין הלחם נפסל בנתינתו על

לזמן החלפת הלחם שעל השולחן, ויש אפוא לומר שסמכה תורה בזה על זמן עריכת הלחם שיתפרש באמור שהוא בשבת, שיהא זמן זה קבוע אף לענין המצוה שבתרומה, ומעתה גם בגוונא שבאים לקיים רק מצוה זו בלבד אין נותנין הלחם על השולחן אלא בשבת.

ומעתה נראה דזה שהוצרכו באבן עזרא ובמלבי"ם לפרש שעריכת הלחם היתה בשבת, הוא משום שהם פירשו שאין כאן שתי מצוות בלחם הפנים, אלא דשתי הפרשיות של לחם הפנים - בתרומה ובאמור - מצוות לחם אחת נאמרה בהם, שבתרומה בא הציווי באופן כללי ובאמור בא הפירוט לכל דיני מצוה זו שעיקרה כבר נאמר בתרומה, דלפי-זה לא שייך לערוך לחם על השולחן אלא ביום השבת, שכן נקבע זמנה של המצוה באמור, וכדי לא לדחוק שהיתה כאן הוראת שעה לערוך את הלחם שלא בזמנו הוצרכו לפרש שגם עריכת הלחם בהקמת המשכן היתה בשבת.

אבל לפי מה שנתבאר למעלה דשתי מצוות נאמרו בלחם הפנים, האחת מצות הלחם הבאה כחלק ממצוות עשיית השולחן, והיא נאמרה בתרומה ובה לא נאמר כל קביעת זמן שהוא למצוה, ואילו מצות הלחם שבאמור מצוה אחרת היא, הבאה כמצוות עבודה לפני ה' וכנ"ל, וקביעת זמן העריכה ליום השבת באה (רק) מצד מצוה זו - לפי-זה, אפשר דעריכת הלחם בהקמת המשכן לא היתה בשבת דווקא. והמקראות שפיר מתפרשים לפי פשוטם, שעריכת הלחם היתה ביום ההקמה עצמו, והיינו באחד בשבת וכנ"ל, כדי לקיים המצוה שבתרומה שאין זמנה קבוע ליום השבת דווקא. ועיין בספר צפנת פענח על התורה (שמות כה ל) שכבר כתב כן לפרש קרא ד"ויערוך עליו וגו'" כפשטו, דקאי על יום הקמת המשכן, משום דמצות "לפני תמיד" אין זמנה קבוע ליום השבת דווקא, וככל המבואר כאן.

ונמצא לפי-זה דבשעת הקמת המשכן נתקיימה רק מצות הלחם שבתרומה בלבד בלא המצוה שבאמור. ובאמת גם מצד עצם עניין הקמת המשכן נראה, שמצות הלחם שבאו לקיים כאן היא המצוה שבתרומה, שהלחם הוא מדיני עצם השולחן - כחלק מכלל עשיית המשכן וכליו, ועריכת השולחן היא אפוא בכלל סדר ההקמה של המשכן וכליו, אבל מצות הלחם שבאמור שהיא ממצוות העבודה לפני ה' במשכן שנאמרו בספר ויקרא, אינה עניין להקמת המשכן. ובפשטות, מצוה זו שבאמור התחילה להיות נוהגת רק לאחר שכבר נגמרה הקמת המשכן, אבל בשעת ההקמה עצמה עדיין לא נהגה.

דין זה ד"תמיד" לומר שסדר קיום המצוה הוא "תמיד", ברציפות ללא הפסק, ובכלל צורת המשכן הוא, שהשולחן יהיה תמיד ערוך בערך לחם לפני ה'. ואין דין "תמיד" זה ענין למצות הלחם שבאמור, דבמצות לחם זו שבפרשת אמור אין עצם המצאות הלחם על השולחן עיקר תכלית המצוה, וכנ"ל שגדר מצות-לחם זו הוא מצות-עבודה ושרות לפני ה' בהבאת לחם לפניו, ונתינת הלחם על השולחן אינה אלא צורת הקיום של מצות עבודה זו, וההמצאות התמידית והרצופה של הלחם על השולחן אינה אפוא חלק מעיקר ענין מצות-לחם זו, ואין ענין להזכיר דין "תמיד" זה - השייך למצות-הלחם שבתרומה - כאן באמור. [וסדר הקיום של מצות-לחם זו וזמנו מפורשים כאן באמור "ביום השבת ביום השבת יערכנו וגו'", וכאשר יבואר בארוכה בספר פרק ג].

ועיין בצפנת פענח (מהדו"ת דף יז ע"א) שכבר עמד על עיקר הדברים האמורים כאן, "דבלחם-הפנים היו בו שני גדרים, החיוב שיהיה לחם-הפנים מונח תמיד בבית-המקדש, ועוד שיהיו מקטירין בכל שבת הבזיכי לבונה ומסלקים הישנה ומניחים חדשה". וע"ע בפירושו על התורה בפרשת תרומה (שמות כח ל) שהדין ד"לפני תמיד" הוא "לא בגדר מנחה ולבונה קומץ רק דין לחם-הפנים, והמצוה רק שיהיה על השולחן לא כמו מנחה וכו' וזה דאמר בזה הלחם לפני תמיד לא בגדר הקטרה", וככל המבואר כאן.

ד.

זמן העריכה מצד המצוה שבפרשת תרומה

ומאי דפש לן לברורי הוא בדין קביעת זמן עריכת הלחם, שבמצות הלחם באמור קבעתו תורה ליום השבת - אם קביעת-זמן זו אמורה רק לענין המצוה באמור או גם לענין המצוה שבתרומה. ולכאורה נראה שקביעת-זמן זו שייכת רק למצוה שבאמור הבאה כמצות עבודה לפני ה', שקבעה תורה זמן לעבודה זו כדרך שקבעה זמן לשאר עבודות המקדש שקבוע להם זמנם, אבל מצד המצוה בתרומה שדין הלחם להיות על השולחן "תמיד" בלא הפסק לא שייך קביעת זמן לנתינת הלחם על השולחן, אלא כל שיזדמן שיהיה השולחן בלא לחם צריך לתת על השולחן לחם-פנים גם בימות החול כדי לקיים המצוה שבתרומה. ומכל-מקום יש צד לומר שאנו למדין מן המצוה שבאמור גם על המצוה שבתרומה, שגם נתינת הלחם שמצד מצוה זו אינה באה אלא בשבת. משום דיש מקום לומר שכיון שטבע הלחם להתקלקל ולבא לידי עיפוש ובהכרח יש להחליפו מזמן לזמן, הרי שגם מצד המצוה שבתרומה ראוי שיהיה בזה איזה סדר מסויים

השולחן בימות החול, כמבואר במשנה, שאם סידר את הלחם אחר השבת "כיצד יעשה יניחנה לשבת הבאה", אלא הכוונה שבנותן לחם על השולחן בימות החול עדיין הלחם "פסול", כלומר עדיין אין הלחם כשר לקיים בו מצותו שבאמור ובשבת הקרובה עדיין אי אפשר להקטיר עליו את הבזיכין, והיינו דקא בעו בירושלמי, אם צריכין ליתן לחם בימות החול כדי לקיים המצוה שבתרומה גם בגוונא שאי אפשר לקיים בו מצותו שבאמור. ופשטו מקרא ד"ונתת לחם פנים לפני תמיד" - לחם פנים ואפילו פסול, דאף שאין נתינת הלחם בימות החול מכשירתו כבר לקיים בו המצוה דאמור ולהקטיר עליו בזיכין בשבת הקרובה, אלא צריכין להניחה לשבת הבאה וכו", מכל מקום כדי לקיים מצות "לפני תמיד" נותנין לחם על השולחן גם בימות החול, (ועיין עוד בספר פירוש אחר בדברי הירושלמי).

וע"ע בפירוש המלבי"ם (שם) שכתב (בתירוץ ב') - "או (שערכו) ביום ראשון של ימי המלואים כמש"ש (לט לו) שהביאו לחם הפנים, והדין הוא שאם סדר הלחם לאחר השבת יניחנו לשבת הבאה (מנחות ק)". משמע מדבריו דעיקר מה שהיה קשה לו לפרש המקרא כפשוטו - שהעריכה היתה באחד בשבת - הוא משום דלכאורה עריכת הלחם באחד בשבת מבטלת את מצות לחם הפנים בזמנה (שהיא ביום השבת, על-פי מה שהבין שיש כאן רק מצוה אחת וכו"). ועל-זה תירץ דבאמת אין העריכה ביום ראשון מבטלת את מצות הלחם בשבת (הבאה), דהדין הוא שאם סדר הלחם אחר השבת יניחנו לשבת הבאה ואין צריכין סידור לחם חדש בשבת הבאה, אלא שהעריכה שהיתה לאחר השבת אהניא למצות הלחם בשבת [וכמו שמשמע ברמב"ם, וכהיטת לשון המשנה (עיין חזו"א מנחות כד ס"ק ה-ו) (לאפוקי משיטת רש"י שצריך עריכה חדשה בשבת הבאה)], מיהו לפי דבריו העריכה ביום ראשון בשבת לא היתה מצד עצם מצות לחם הפנים, דמצד עצם המצוה אפשר היה להמתין עד שבת הבאה שאז עיקר זמן המצוה. ועדיין אנו צריכין לפרש שהיתה כאן הוראת שעה מיוחדת לא מצד מצות לחם הפנים - שיערכו את הלחם באחד בשבת (דהיינו בראשון דמלואים לפי פירושו).

אבל לפמשנ"ת למעלה דיש כאן שתי מצוות, הרי שבין אם נפרש שהעריכה היתה בשמיני למלואים, ובין אם נפרש שהיתה בראשון למלואים (וכמו שדייק המלבי"ם מן הכתובים), אין אנו צריכין לומר שהיתה הוראת שעה מיוחדת לעריכה באחד בשבת, אלא שהעריכה באחד בשבת אף היא באה מצד עצם מצות לחם הפנים, והיינו מצד המצוה

שבתרומה, שאין זמנה קבוע ליום השבת דווקא, אלא שגם בימות החול, כל שהשולחן בלא לחם יש מצות "ונתת על השולחן לחם פנים לפני תמיד", וכמשנ"ת.

ולכאורה היה נראה שהעריכה שהיתה בשמיני למלואים, שהיה באחד בשבת, הועילה גם לצורך השבת הבאה לקיים אז (גם) את מצות לחם הפנים שבאמור, וכמו שהביא המלבי"ם דתנן (שם) סידר את הלחם ואת הבזיכין לאחר השבת יעשה יניחנה לשבת הבאה וכו', וכו"ל. מיהו לפמשנ"ת דבשעת הקמת המשכן עדיין לא נהגה המצוה שבאמור נראה דהעריכה שהיתה בשמיני למלואים לא הועילה לצורך השבת הבאה, לקיים אז את המצוה שבאמור. דזה שסידור שלא בזמנו מועיל לקיום המצוה כשיגיע זמנו, שייך רק כשעצם המצוה נוהגת בשעת הסידור אלא שעדיין לא הגיע זמנו, דבזה אמרינן שמעשה הסידור יכול להתייחס גם אלאחר זמן ויועיל לקיום המצוה שיגיע זמנה (וכמו שיתבאר בארוכה בספר בפרק ח הגדר בזה). אבל מעשה הסידור בשמיני למלואים, שנעשה בזמן שעדיין לא נהגה כלל המצוה דאמור, לא שייך שיועיל לקיום המצוה לכשתהיה נוהגת.

ואמנם ממשנה זו גופא משמע קצת דנתינת לחם על השולחן (גם) בימות החול מצוה היא, דרהיטת הלשון ד"כיצד יעשה יניחנה לשבת הבאה" משמע קצת דיניחנה היינו בדווקא, כלומר לא רק שיכול להניחו (על השולחן ויועיל לשבת הבאה), אלא שצריך להניחו (על השולחן), וזה מתבאר על-פי האמור דמצד מצות "לפני תמיד" שבתרומה, נתינת הלחם על השולחן זמנה גם בימות החול. ולפי-זה יתפרש רישא דבבא זו: סידר את הלחם וכו' לא כדין של בדיעבד שאם ארע הדבר שסידר את הלחם לאחר השבת, אלא לכתחילה, דהיינו שאם ארע הדבר והיה השולחן בלא לחם בימות החול, "וסידר את הלחם וכו'" משום שהיה צריך לסדרו מצד המצוה שבתרומה, "והקטיר את הבזיכין בשבת פסולה וכו'".

ו.

שיטת התוספתא

מיהו בתוספתא (מנחות פ"ז ה"ב) תניא - רבי יוסי אומר כל ז' ימי מלואים היה שולחן בטל בלא לחם לפי שלא נגמרה מלאכתו, למוצאי שבת לא סידרו עליו את הלחם אלא בשבת בזמנו, הרי הוא אומר וכו' וכו' ויערוך עליו ערך לחם לפני ה' כאשר צוה ה' (את משה) היכן צוהו, ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני ה' (ויקרא כד) וכו', ע"כ. (ודלא כמו שתירץ במלבי"ם שערכו את הלחם בתוך שבעת ימי המלואים, ותימה שלא הזכיר

המלבי"ם את התוספתא). מבואר כאן להדיא דביום הקמת המשכן (שהוא השמיני למלואים) שהיה באחד בשבת לא ערכו בו את הלחם על השולחן, ודכתיב בפרשה "ויערוך עליו ערך לחם וגו'" פירושוו בתוספתא דקאי על יום השבת שאחר ימי המלואים. ונראה אפוא דס"ל להתוספתא דאף דעיקר קביעת זמן עריכת הלחם ליום השבת היא מצד מצות העבודה של הלחם שבאמור, ששם נאמר פסוק זה ד"ביום השבת וכו'", הרי שלדינא אנו למדין מכאן גם על מצות הלחם שבתרומה הבאה כחלק ממצות המשכן וכו", שסמכה תורה בזה ללמוד על הסתום בתרומה מן המפורש באמור, לקבוע (גם) את זמן ההחלפה ונתינת לחם חדש שמצד המצוה שבתרומה - ליום השבת. [ובצפנת פענח ה"ל שפירש קרא ד"ויערוך עליו וגו'" כפשוטו דקאי על יום הקמת המשכן וכו", משמע שכוונתו לפרש כן גם לדעת התוספתא, כלומר דהא דאמרו בתוספתא "לא סידרו עליו את הלחם אלא בשבת בזמנו", הכוונה מצד המצוה שבאמור, אבל מצד המצוה שבתרומה באמת סידרו את הלחם (בלא לבונה וכו") בשמיני למלואים גם לדעת התוספתא. אבל אין כן משמעות לשון התוספתא, דלשון "כל שבעת ימי המלואים היה שולחן בטל בלא לחם וכו' למוצאי שבת לא סידרו עליו את הלחם" משמע דבמוצאי שבת, היינו בשמיני למלואים, לא סידרו את הלחם כלל, אף לא מצד המצוה שבתרומה, וכמשנ"ת שדעת התוספתא היא שלמדין מן הפרשה שבאמור גם לענין המצוה שבתרומה שזמנה הוא ביום השבת].

ומתבאר לפי-זה שדין זמן נתינת הלחם על השולחן מצד המצוה שבתרומה במחלוקת הוא, דעת רבי יוסי בתוספתא שלמדין מן הפרשה באמור גם לענין המצוה שבתרומה שזמן נתינת הלחם הוא בשבת, ומפרש לקרא ד"ויערוך עליו ערך לחם וגו'" - האמור בפרשת הקמת המשכן - דקאי על יום השבת שאחר ימי המלואים (ולא כפשוטו דקאי על יום הקמת המשכן שהיה באחד בשבת), ואילו בירושלמי מבואר (לפירוש א' בקרבן-העדה) שמצות "ונתת לחם פנים לפני תמיד" שבתרומה אין לה זמן קבוע, אלא כל שהשולחן הוא בלא לחם נותנין עליו לחם, גם בימות החול, ולפי-זה שפיר מתפרש קרא ד"ויערוך עליו וגו'" כפשוטו, שביום הקמת המשכן שהיה באחד בשבת ערך משה את הלחם על השולחן משום מצות "לפני תמיד" שבתרומה.

מתוך ספר בן מלך

העומד לצאת לאור בעז"ה בימים אלו (בהשטת המו"מ בסוגיות הגמרא)

"תפלה בכוונה - כקרבן תמיד; בלא כוונה - כקרבן מנחה" (כתר ראש)

דרשו בגמרא (תענית ב.) 'ולעבדו בכל לבבכם' – איזו היא עבודה שהיא בלב היא אומר זו תפילה.

מבואר בזה, כי מצות התפילה הינה עבודה המתקיימת בלב, ומפשטות הדברים משמע שכוונת הלב אינה רק חלק הכרחי בעבודה זו, אלא זוהי כל יסוד ומהות התפילה, שיהא מהרהר ומכוון בלבו את דברי תפילתו בעמדו לפני המלך. ומאחר שכל עניינה של תפילה הוא כוונת הלב, הרי שמכלל הדברים נמצא, שחלק הדיבור בפה הנצרך בתפילה אינו אלא כתנאי והשלמה על הכוונה, שצריך שתהא מידת כוונה זו מלאה וגדושה, עד שיוציא ויבטא את הגיון לבו באמרי פיו.

גם לשון השו"ע מורה שהדיבור הוא כתנאי הבא להשלים את עבודת הלב (סי' ק"א סעי' ב'): **לא יתפלל בלבו לבד, אלא מחתך הדברים בשפתיו ומשמיע לאזניו בלחש ולא ישמיע קולו, ואם אינו יכול לכיון בלחש מותר להגביה קולו.** נמצאנו למדים, דאף אם אמנם מהרהר את תוכן התפילה בלבבו, לא סגי בהכי, אלא צריך גם שגוף הדברים יבואו לידי ביטוי בשפתיו.

כן יש להוכיח מהנידון בפוסקים, אם המתפלל בלבו יצא בדיעבד [המג"א מצדד דלא יצא, והבאה"ט מסתפק בזה]. והנה שאלה זורק בתפילה מצאנו, דאילו בשאר מצוות הרי מילתא דפשיטא היא, דכל שחיסר מעשה המצוה, לא יועיל כלל אם יכוון תוכנה ועניינה בלב. ומכאן יש להסיק, דחלק הדיבור הוא דין נוסף על עיקר העבודה שהיא בלב, ואשר על כך דנו הפוסקים אי הוי לעכובא או לא, ומיהו בעיקר גדר חובת התפילה לא נחלקו, שיסוד עניינה אינה אלא הכוונה.

אולם מאידך גיסא בלשון הברייתא (ברכות לד:) יש משמעות המורה להיפך מן האמור: **המתפלל צריך שיכוין את לבו בכוון** (- בכל הברכות). כלומר "מתפלל" יש כאן בכל גוונא, והוא אשר "צריך לכיון את לבו", ומשמע שבסיס התפילה קיים בדיבור עצמו גם אם הוא חסר כוונה, אלא שחל עליו חיוב לכיון בלבו את מובנם של דיבורי פיו. וכן עולה מתוך דברי הביה"ל, שמדייק מלשון השו"ע "המתפלל צריך שיכוין בכל הברכות ואם אינו יכול לכיון בכולם, לפחות יכוין באבות". ומכאן מסיק, דאף לכתחילה מותר לעמוד ולהתפלל כשיועיד שלא יכוין בשאר הברכות.

ולכאורה סותרים הדברים אלו את אלו, דאם איתא דתפילה בלא כוונה אין לה משמעות כלל, וכאמור לעיל שכל בסיסה של מצוה חסר, אם כן מה מקום יש לתפילה כזו, ומה ערך יש לאמרי פיו אחר שאינם מעבירים שום הָגיוֹן-לב, ומדוע לא תהיינה כל ברכותיו לבטלה (גם מצד הסברא יש לתמוה, שכן כל תורת דיבור בעולם אינו אלא כאמצעי המעביר ומעתיק את מחשבת הלב החוצה, א"כ מה תוקף לדיבור כשבלבו עמו).

בלא גוף, כן פשוט שכוונה שאין בה דיבור אינה קרויה תפילה, שכאשר רק מהרהר בלבו דברי שבח ובקשה, לא תיחשב עמידתו לפני המלך בצורת "משבח" או "מבקש", אלא דיינין ליה רק כמי ש"דעתו לשבח ולבקש". [ומטעם זה כ' בנפה"ח (פ"ה) דנראה ברור כסברת המג"א דבהרהור לא יצא יד"ח תפילה, כיון שהדיבור הוא מעשה התפילה וכיון שהחסיר המעשה הרי לא עשה ולא כלום].

וכתנא דמסייע נראה להביא מה שהורה החזו"א (הובא ב'ארחות רבינו' ח"א עמ' נט) שאם לא כיון בברכת אבות, כל שלא התחיל עדיין 'אתה גבור' יכול להשלים כוונתו, שיהרהר במחשבה את כוונת ברכת אבות. ואם תמצא לומר שהדיבור אין לו משמעות אלא כתוצאה מכוונת לב, הרי שהדברים יפלאו ביותר, מה תועלת בכוונה זו שעבר זמנה, ועל מה תחול כוונתו אם כל מה שאמר אין בו ממש. אך להאמור יבואר, שהדיבור יש בו משמעות אפילו כשהוא חסר כוונה, והכוונה היא הנצרכת להשלימו כדי לתת לו מלוא התוקף של עבודה שבלב, ולכן אפילו אם לא התקיימו שני העניינים בעת ובעונה אחת, שפיר עלתה לו כוונתו.

הרי מכאן שלעולם אין הדיבור והכוונה נידונים כמקשה אחת, אלא הכוונה היא המשלימה את הדיבור, ואף בברכה זו שהכוונה מעכבת בה, אין יסודו משום שהכוונה והתפילה חד ניהו, אלא שבברכה זו נתחדש שאפילו חלק הכוונה חובה הוא על מנת לצאת ידי תפילה, ולכן אם אין כיון אל תוכנה, אפילו שלא בשעת הוצאת הדברים בפה, יצא ידי חובתו ולא הפסיד.

ונראה להוסיף עוד, דהגם שמעיקר הדין כוונת פירוש המילות אינה מעכבת וכאמור, הרי שישנן כוונות-לב בסיסיות אשר בלעדיהן לא תחשב תפילתו אף כמעשה עמידה לפני ה', כיון שהמדובר הוא בכוונה יסודית הקובעת שם גדר המעשה, והם דברי רבינו חיים הלוי (פ"ד מהלכות תפילה ה"א) ששתי סוגי כוונות יש בתפילה, האחת כוונת פירוש המילות, והשניה שיכוין שעומד בתפילה לפני ה', וכוונה זו האחרונה אינה מדין מחשבה גרידא, אלא מעצם מעשה התפילה היא, ואם אין רואה עצמו כי הוא עומד ומתפלל לפני ה', אין זה מעשה תפילה אלא בכלל "מתעסק" הוא, ולכן כוונה זו מעכבת בכל התפילה, דדינו כלא התפלל כלל, ורק כוונת פירוש הדברים הוא דקיי"ל שאינה מעכבת אלא בברכה ראשונה באבות.

וביאור דבריו הוא דכוונה זו של עמידה לפני המלך, לאו מדין כוונה לחוד קאתינן עלה, אלא היא נצרכת לעיקר אופיו של המעשה, דהרי בלאו כוונה זו מי עושהו ל"עומד לפני המלך", שהלא רק עי"ז שהעומד מרגיש כן והוא שם לבו לכך, ניתן לומר שאכן עמידתו "לפני המלך" היא.

והנראה בזה, דכאשר באנו לברר איזוהי התפילה עצמה, ואיזוהי הדין הנצרך כהשלמה עליה, הרי ב' פנים לשאלה זו, והדבר תלוי במאי עסקינן - אם בשורש עניינה וערך חשיבותה של התפילה, או בגדרי הלכותיה ובמעשה קיומה. ולפי הבחנה זו אין כאן סתירה כלל, דמצד שורש ענין התפילה, אין ספק שמצד הלב היא נובעת, כשהדיבור משמש רק להעבירה אל הביטוי, מיהו גדר הקיום שהוקבע כחובה מעשית, הינה עמידה לפני המלך ואמירת דברי תפילה לפניו, ואין הביטוי בשפתיים כתנאי גרידא הבא להשלים ולהשביח את כוונת הלב, אלא הוצאת הדברים בפה היא היא קיום מצות התפילה.

וביאור הדברים הוא, כי הדיבור נחשב לעולם כביטוי להסכמת הלב - לכל המשתמע מהדברים היוצאים מפיו. שכאשר האדם עומד ומדבר, בין אם מהרהר במשמעות דבריו בשעת האמירה ובין אם לאו, הרי שבעצם התייצבותו לומר דבריו הריהו מעמיד עצמו אחריהם, ומגלה דעתו שמסכים להם. משל למה הדבר דומה, למי שחתם על שטר התחייבות כהסכמה לתוכנו, ועי"ז הוא נתבע על כל הנכתב בו, למרות שבשעת החתימה לא עמדו כל פרטי תוכן השטר נגד עיני רוחו, שכן הבעת הסכמה לתוכן הדברים נחשבת כאמירת הדברים עצמם. כך נידון הדיבור ביחס לכוונת הלב, שכיון שהדיבור הוא המביא לידי ביטוי את הרהור הלב, הרי שהסכמת לבו להוציא דברים מפיו - נידונית כהסכמה לעצם תוכן הדברים. ולא משום שבדיבור סגי, אלא משום שהדיבור נושא בתוכו גם את תוקף ההסכמה בלב, ובכך מתקיימת ה"עבודה שהיא בלב" - אפילו בלא כוונת הלב.

ובאמת דומה הדבר לכל דיני התורה הנקבעים ע"י דיבור, שבכולם קיי"ל "דברים שבלב אינם דברים", וכגון בנדרים וקנינים, או באיסורים כגון מחרף ומגדף וכיו"ב, שאם ביטא אדם דבר-מה בשפתיים, אף אם בלבו כיון אחרת, הריהו מחוייב ונתבע למה שאמר, והגם דאף באלו יסוד הדיבור הוא גמירות דעת והבעת רצון, מ"מ הואיל ויש לפנינו דיבור, הרי הגיון לבו משועבד וטפל למוצא פיו, ואיננו נזקקים לדקדק אם בשעת אמירת הדברים כיון לבו או לאו.

ועיין ב'כתר ראש' להגר"ח מוואלוז'ין שהביא בשם הגר"א, שתפילה בלא כוונה שעליה אמרו קדמונינו שהיא "כגוף בלא נשמה", הינה בבחינת קרבן מנחה, שאין בה נפש אלא גוף, ואילו תפילה בכוונה, בחינתה כקרבן תמיד, שיש בה גוף ונפש גם יחד. והדברים הולמים ביותר את אשר נתבאר, שאפילו תפילה שאינה בכוונה, הגם שמדרגתה מועטת מאד מתפילה שכוונה עמה, מכל מקום בשם תפילה היא נקראת, ועולה לו לרצון כקרבן מנחה.

ואמנם כדרך שלא תחול תורת קרבן על נפש

שטיחת בגדים וכלים רטובים מעל גינה בשביעית

מתוספתא, וע"כ כמש"כ הרדב"ז על הרמב"ם שם דההיתר במחצב הוא דבנינו מוכיח עליו שכוונתו לצורך האבנים כדי לבנות גדר, ובזה מותר כשאינו מתכוון וכמש"נ, וא"כ גם הרמב"ם יודה לתוס' דדבר שא"מ אסור, ורק כשיש הוכחה מתוך מעשיו שאין כוונתו לזה מותר.

והנה מהמשנה דאשפתות הנ"ל מבואר דאף שיש הוכחה מסלו ומגרפו שכוונתו לאסיפת זבל מ"מ בעינן עוד שיעור מסויים של ערימת זבל ולא סגי בסלו ומגרפו לחוד, ומבואר דכל שעדיין י"ל שכוונתו גם לזבל וגם לתיקון שדהו אסור, ולכן אף דסלו ומגרפו מונחים בשדה, אכתי י"ל דכוונתו גם לתיקון שדהו דאוסף זבל בסלו כדי לזבל שדהו, ולכן צריך שיהא ערימה של זבל.

ונלמד מזה לשפיכת מי שטיפת הבית דאף שכוונתו לשפיכת המים ואין משקה ככל משקה גינות, מ"מ אכתי לא מוכח שאין כוונתו להשקאת גינתו, די"ל שכוונתו לשניהם דמשתמש עם המים גם להשקאה, וכמש"כ בספר חוט שני הנ"ל, ושאיני כירתו ובהמתו המוכיחין יותר שכוונתו הוא לא לצורך שדהו. וכשתולה בגדים או שוטח כלים או כשניכר שנוטפין מים ממזגן הרי זה דומה לכירתו ובהמתו מוכיחין, ולהא דמחצב ומידל בזיתים הנ"ל דמוכח שכל שניכר להדיא שכוונתו אינה לתיקון שדהו מותר, ואין צריך להוכחה נוספת.

ועיין בחזו"א הנ"ל שכתב - "ואפשר דמן התורה אינו אסור אלא במתכוון, וכל שאינו מתכוון לעבודת הארץ אינו אסור אלא מדרבנן, והתירו במקום שהיה נראה להם להתיר" עכ"ל. ונראה לפמ"ש דהעיקר תלוי אם נראה יותר מתוך מעשיו שאין כוונתו לתיקון השדה, או שיש לפרש מעשיו גם לתיקון השדה.

ויוצא לדינא דאף אם נחמיר בשפיכת מי שטיפת הבית מ"מ בתליית בגדים רטובים שהבגדים מוכיחים שלצורך יבוש הבגדים והכלים שטחם, וכן במים הנוטפין ממזגן וניכר להדיא שבאים ממזגן מותר. ועיין בדרך אמונה (פ"א משמיטה ויובל בציון ההלכה אות י"ח) שכתב דשפיכת מי שטיפת הבית דומה למים הנוטפין ממזגן ולמאן דאוסר יאסור גם בזה, ולפמ"ש"כ יש לחלק, ואולי כוונתו באופן שלא ניכר שהמים מגיעים מהמזגן כגון שהצנור הוא בצד אחר דבזה יש מקום להחמיר.

בזה], ובירושלמי איתא שטעם ההיתר הוא דסלו ומגרפו מוכיחין עליו, והיינו שיש היכר ע"י סלו ומגרפו המונחין בשדה דכוונתו רק לאסיפת הזבל ולא לתיקון השדה. ואף דבירושלמי אמרוה רק על מה שהקשו שם דיאסור מטעם מראית העין שיאמרו שלצורך שדהו מוציא (ולא מצד שלמעשה מיזדבל שדהו), הוא דבירושלמי שם איירי כשהשדה כבר מזובלת בלא הזבל שמוציא בשביעית, והוא מהלך נוסף בפירוש המשנה יעו"ש, ולעולם אם נפרש המשנה כמהלך הראשון שם דאיירי שמוציא זבל בתחילה לשדהו, ע"כ דצריך להא דסלו ומגרפו מוכיחין שאין כאן מלאכת עבודה שבשדה.

וכן בפ"א משנה ד' מבואר דמותר להעמיד צאן בשדהו כשאין לו מקום אחר להעמידן (לפירוש הרמב"ם) אף שלמעשה מיזדבל שדהו (דמה"ט אסור כשיש לו מקום אחר להעמיד צאנו), וע"כ דהוא משום דהצאן מוכיחין שאין כוונתו לצורך הקרקע, [אלא דמבואר שם דצריך אח"כ לאסוף הזבל דבלא"ה לא ניכר שאינו מתכוון גם לצורך השדה].

וכן במשנה ה' שם לגבי מחצב דמבואר דאע"פ שהסרת אבנים משדהו בשביעית אסור מדרבנן, מ"מ באופן שניכר שעושה לצורך האבנים מותר, יעו"ש במשנה שיעור האבנים שצריך לזה.

וכן בפ"ד משנה ד' במתני' דהמידל בזיתים מבואר דמותר לעקור עץ זית משדהו לצורך העצים אף דלמעשה ניתקן שדהו, וכמו כל מלאכת זומר האסורה מדאורייתא בשביעית שמשביח הקרקע ע"י שחותך עצים, וע"כ צ"ל דבעקירת עץ שלם מהשדה אי"ז דרך זמירה האסורה מדאורייתא וניכר מתוך מעשיו שאין פעולתו לצורך השדה ולכן מותר.

ומבואר מכל המשניות הנ"ל דדבר שאינו מתכוון וניכר מתוך מעשיו שאין כוונתו לצורך השדה מותר.

וראיתי בקרן אורה (מועד קטן י"ג ע"א) שכתב שהרמב"ם חולק על מש"כ התוס' דדבר שאינו מתכוון אסור בשביעית, מדכתב (פ"ח ה"ח) לגבי דין מחצב הנ"ל וז"ל "בד"א בנתכוון לתקן שדהו (דבזה צריך השיעור המבואר במשנה שם) אבל כשאינו מתכוון לתקן שדהו נוטל כל מה שצריך" עכ"ל, הרי דדבר שאין מתכוון מותר.

ודבריו תמוהין דהא מקור דברי הרמב"ם הם מתוספתא מפורשת על המשנה דמחצב הנ"ל ולשיטתו שמבואר מזה דדבר שא"מ מותר, יקשה על תוס' שאסרו דבר שא"מ

שאלה: האם מותר בשנת השמיטה לתלות בגדים רטובים או לשטוח כלים רטובים (כגון בסורגים של חלון) מעל גינה ונוטף מים על הגינה.

תשובה: נראה דמותר. הנה באופן שנוטף כמות מים שאינה מועילה לגידול וזריעה פשיטא דמותר דהא אין בזה משום עבודת הארץ, ואין להוכיח ממשנה דשביעית (פרק ב' משנה י') 'מרביצין בעפר לבן' ופירש הרמב"ם דהיינו השקאה מועטת דמותר רק כדי שלא יפסדו הפירות, וכן פסק בפ"א ה"ח, הרי דבלא היתר דפסידא אסור השקאה מועטת, דפשוט דהתם איירי בהשקאה המועילה לזרעים אלא שאינה השקאה גמורה המועלת לצמיחת הפירות רק שלא יפסדו האילנות או הפירות, אבל כשהמים אינם מועילים כלום וודאי מותר.

אכן באופן שנוטף כמות מים שיכול להועיל לגידול היה מקום לאסור אף דהוא אינו מתכוון, דהא כתבו התוס' במועד קטן (דף ד' ע"ב ודף י"ג ע"א ד"ה נטיבה) דדבר שאין מתכוון אסור בשביעית כשהוא פס"א אף דלא ניחא ליה אם לא שיש שינוי בעצם המלאכה.

והנה לגבי שפיכת מי שטיפת הבית לגינה נחלקו פוסקי זמנינו, עיין בספר חוט שני שכתב דצריך שיהא במים חומרים המזיקים לגידול, ובלא"ה אסור לשפוך המים לגינה, ויש מתירים משום דניכר שכוונתו לשפיכת המים ולא לגידול. ונראה דאף להאוסרים בשפיכת מי השטיפה יודו דבשטיחת כלים או בגדים רטובים דמותר, וכן במים הנוטפים ממזגן כשרואים שהמים נוטפין מהמזגן דמותר.

דהנה הרמב"ם פסק (פ"א ה"ז) "היתה בהמתו עומדת בתוך שדהו מלקט [עצים] מהשדה אף דיש כאן תיקון השדה דניתקן הקרקע באסיפת הפסולת] ומביא לפניה שבהמתו מוכחת עליו וכן אם היתה שם כירתו מלקט הכל ומדליק שכירתו מוכחת עליו" עכ"ל, והוא מירושלמי ריש פרק ד' דשביעית.

וכמו"כ מצינו לכאורה בכמה משניות במסכת שביעית, עיין פרק ג' מ"א דמבואר שם דמותר להוציא זבל לשדהו באופן שעושה אשפתות דהיינו ערימות של זבל, אף דזיבול שדה בשביעית אסור מדרבנן דמכשיר השדה לזריעה. ובמשנה ג' שם מבואר לשיטת הרמב"ם דלת"ק מותר להוציא אפילו זבל מועט מביתו לשדהו כשכוונתו להוסיף עוד זבל עד שיעור של האשפתות המותר. וצ"ב דהא למעשה מיזדבל שדהו ואיך התירו הא אפילו דבר שאינו מתכוון אסור כמש"כ תוס' הנ"ל, [ועיין חזו"א סי' י"ח סק"ו שנתקשה

בנין אלו התלמידים (רש"י דברים ו,ז)

לעת ילדי תשב"ר מתחילים לימוד החומש פסוקים ופרשיות, דברי ה' המפורשים במקרא. גם הילד חיים היה עמהם, מלווה באביו בעל ה'בית הלוי'. בראש המסובים ישב איש זקן ושבע ימים, והמלמד הציגו בפני הקרואים, כי הוא המלמד שלו עצמו, ומה נאה ומה יאה השתתפותו, בחגיגה שעורך תלמידו לשעבר, ההולך בדרכיו, ומלמד כעת חומש לילדי ישראל.

חלק המלמד קליות ואגוזין ומיני מתיקה, כדי להמתיק להם תיבות התורה, גם חיים נטל בירך ברכת הנהנין וטעם, אך לא ערב קול ברכתו לאוזן אביו, ויאמר לבנו בקול חמור, ילד המתחיל בלימוד חומש אינו יודע כי הזכרת שם שמים ומטבע ברכה, מחייבים חיתוך לשון, והטעמה. קם המלמד הקשיש ואמר לבית הלוי, מדוע תגער בבנך ילד קט וזק, לא עליו תלונתך, האשמה היא במלמד הלז שלא לימדו כיצד מברכין את ה'.

הילד חיים בא להגנת רבו, ופתח בחכמה פיו ויאמר בחריפות, א"כ איפוא מן הראוי לייסר את מלמד המלמד, הלא הוא אותו מלמד קשיש, על שלא השכיל בשעתו לאלפו ולחנכו היאך לחנך את תלמידיו לברך כיאות.

רבי ברוך בער הוסיף דברי 'ילדותיה דרבי' לא דברי ניצוח הן, אלא הן הן יסוד מסירת התורה והעמדת תלמידים, וכשם שכלפי המצוה המפורשת בתורה להיות אב לבנים, קיי"ל שמי שיש לו בן או בת דלאו בר בנים הוא, לא יצא ידי מצוות פרו ורבו, כך היא המידה בתלמידים, ששומה על הרבי להשקותם באופן שיהיו טופח על מנת להטפח. והנה עתה איתי תלין משוגתי - התנצל רבי ברוך בער - כי בפעם הראשונה דיברתי לפי ההשגה שלכם, אך עתה עלי לחזור שוב, למען תדעו כיצד להעבירם וללמדם יפה יפה לציבור תלמידכם.

כמידת הקירבה והחיבה הטבעית השוררת בין הורים לצאצאיהם, כך הורתה תורה שתהא חיבת ואהבת הרב לתלמידיו ילדי רוחו. וכאב הבוגר, המנעים שבתו של בנו העולל הרך, כך גם אם המרחק בין עולמו של הרב לקיטונו של התלמיד, רב ועצום. שומה על הרב להאיר פניו להרעיף עליו שפע אור נעימות וידידות, כי בנו הוא ילד רוחו - 'בנין אלו התלמידים'.

בדור תקומת הישיבות, היה הרבי הענק בתקופתו, פיסגת עומק התורה וגאון הלומדות בעל ה'ברכת שמואל' זצללה"ה, במקום שאתה מוצא גודל קומתו ורום גדלו בשערי עיון התלמוד, שם אתה מוצא אהבתו חמלתו וחיבתו, לבני ישיבתו שותי בארו, ועוצם אהבתו הגלויה היתה מעוררת קנאה בהורי הילדים, באמרם מתי תגיע אהבתנו וחמלתנו לבנינו לכעין חיבתו של רבי ברוך בער לתלמידיו ילדי טיפוחין.

היה זה באחד השיעורים המופלאים שהרצה רבי ברוך בער בהיכל הישיבה, החידושים שהיו נהירים ושמחים ללב הארי, היו נשגבים לתפיסת התלמידים, ולא ירדו לעומק הבנתם, קול דברים אמנם שמעו, אך תמונה לא ראו, והיה הדבר מתבקש שיבוא הרבי בדיבורות שניות, מהדורא בתרא של שיעוריו, בנוף ביאור, ללבב תלמידיו מבקשיו.

חס ליה לרבי ברוך בער, מנדנדוד של מעין רגשי גובה ומרחק הבא לידי ביטוי מגילוי הפער העצום בינו לתלמידיו, היש לך בן שאינו מבין שפת אביו.

אי לך, בבואו לחזור על דבריו, נתן אמתלא לדבר, בסיפור מעשה נפלא משנות ינקותו של רבו הנערץ רבינו חיים הלוי זצללה"ה.

בית המלמד דרדקי לבש חג, שמחה וששון כימי מקרא קודש,

קהל עדת ירושלים - ישיבת המתמידים

שישיו ושמחו בשמחת התורה - זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו

הרינו להזמין את כל בני קהילתנו הי"ו

לסעודת מצוה לכבודה של תורה

לרגל שמחת התורה בהופעת ספרו הגדול והנפלא של כבוד מורנו ורבינו שליט"א

ספר 'בן מלך' על "מצוות התמידיות שבמקדש"

שתתקיים אי"ה בליל שישי פרשת פקודי ראש חודש אדר שני תשס"ח

בשעה 8.30 בערב בהיכל בית המדרש המרכזי ברח' מנחת יצחק 14 ירושלים ת"ו

בליווי כלי זמר

- גדול יהיה המעמד לפאר ולרומם את כבוד תורתנו הקדושה -

ביקרא דאורייתא
ההנהלה

משנכנס אדר מרבים בשמחה

נ.ב. הנעילה בשעה 11:30

ליהודים היתה אורה - זו תורה

תשובות

על הערת הרב אורי הולצמן דבנשמת כל חי "ובמקהלות רבבות עמך בית ישראל וכו' שכן חובת כל היצורים" צ"ב, שאומרים שמתוך מקהלות ישראל יתפאר שמך מלכנו, ואילו בהמשך אומרים שכן חובת "כל היצורים".

נראה שהחובה להודות ולהלל וכו', היא אכן חובת כל היצורים. אבל כשההודאה היא במקהלות רבבות עמך בית ישראל, התוצאה היא יתפאר שמך, כדכתיב 'בפי ישרים תתרום וכו' "נאה לקדוש פאר מקדושים".

עוד אפשר להוסיף שהחובה היא אכן על כל היצורים אך בפועל רק עם ישראל מקיימים חובה זו.

הרב אליהו קירשנבום

במה שתמה הרב יעקב יצחק מן ההר על הפסוק ויאמר משה גם אתה תתן בידנו זבחים ועולות וכו' וגם מקננו ילך עמנו (שמות פרק י פסוק כה-כו) דלפי סדר הפסוקים בלשון לא זו אף זו היה צריך לכתוב קודם וגם מקננו ילך עמנו, ולא רק זאת רק גם אתה תתן בידינו.

באמת יש להקשות עוד על הפסוק הקודם: 'ויקרא פרעה אל משה ויאמר לכו עבדו את ה' רק צאנכם ובקרכם יוצג' וגו' וצריך ביאור דהרי משה אמר לפרעה שהם יוצאים לזבוח קרבנות לה' וא"כ איך אמר להם פרעה שישאירו את צאנכם במצרים.

ונראה לבאר דפרעה אמר להם את צאנכם תשאירו לבדם עד שתחזרו למצרים, ומה שטענתם כי צריכים אתם להקריב קרבנות, אני אתן לכם צאן ובקר להקריב קרבנות. וע"ז אמר לו משה גם אתה תתן בידנו וגם את שלנו נקח, ובזה מבואר הא דהקדים הכתוב את של פרעה תחילה.

הבה"ח דוד (בר"ל) מינצברג

ברכות מאליפות

לאחיו היקר מופלג בתורה ויר"ש הרב **אשר גפנר** שליט"א לרגל התמנונות כמורה דרך לצעירים בארגון הבחורים בבית שמש **משפחת גפנר**

מלא חפניים ברכות

לידידי החשוב והיקר היגע בתורה הרב **מאיר פדר** שליט"א ולחונתו הרב **אברהם בלומנטל** שליט"א לרגל הולדת הבן / הנכד **שמואל חשין**

ברכות לבביות

נשגור בזה לידידנו היקר איש האשכולות ורב המעלות הרב **מאיר פדר** שליט"א לרגל הולדת הבן במו"ט **נחמן אנשין אברהם ובר**

ברכה חמה ולבבית

לידיד נפשי היקר והחשוב ברוך הכשרון הרב **שמואל פרנקל** שליט"א לרגל הולדת הבת בשעתו"מ **בידודות נאמנה משה לייב לוי**

ברכותינו לידידנו

הרב **שמואל פרנקל** שליט"א אשר תרם עבור הוצאת הגליון לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת הבת במו"ט

מכון קהל עדת ירושלים

ברכת תודה

להני צעתי דהבא, אנשי רוח ומעש האברכים היקרים והחשובים הרב אורי הולצמן שליט"א הרב ברוך וספיש שליט"א הרב אלימלך הירשמן שליט"א אשר פעלו ללא לאות למען הוצאת הברך השביעי של המאסף התורני 'מאורות ירושלים' על ענייני הגמרא והדר בכשרון רב וברוב פאר והדר ישרם ה' להם כגמולם הטוב ויתן להם ברכה בכל מעשי ידיהם ויצליחו בכל אשר ילכו מתוך שמחה אושר ונחת כל הימים

בשורה משמחת

בשמחה וגיל להשי"ת נננו להודיע לכל שוחרי התורה כי הקובץ החשוב **מאורות ירושלים חלק שביעי בענייני פורים** יופיע בימים הקרובים בע"ה הקובץ מלא וגדוש מפרי תורתם של חכמי ורבני קהילתנו שליט"א בדברי תורה בהלכה ובאגדה על ימי המורים ומגילת אסתר הקובץ יחולק בכינוס בגדול בליל שישי פרשת פקודי בבית הכנסת המרכזי שע"י קהל עדת ירושלים ביקרא דאורייתא **מכון קהל עדת ירושלים**

הננו להודיע לכל חברי קהילתנו

ולכל תלמידי רבינו שליט"א

כי בעז"ה יהיה ניתן להשיג את הספר

'בן מלך' על ענייני קדשים לרבינו הגאון הגדול שליט"א

בכינוס הגדול לכבודה של תורה שיתקיים בליל שישי פרשת פקודי ראש חודש אדר שני תשס"ח בבית הכנסת המרכזי שע"י קהל עדת ירושלים רח' מנחת יצחק 14 ירושלים

המחיר 40 ש"ח

ביקרא דאורייתא

מכון קהל עדת ירושלים

מכון קהל עדת ירושלים

לישרים נאווה תהילה

מתוך רגשי גיל ולב שמח בהופעת הספר הגדול 'בן מלך' מאת מורינו ורבינו הגדול שליט"א נשגור ברכותינו ורגשי הוקרתנו קדם האי גברא רבה איש האשכולות **הגאון המופלג רבי אליעזר רובין שליט"א** הארי שבחבורתנו אשר רבות בשנים הינו חברותא לרבינו שליט"א

ועתה משמאי קא זכו ליה והשכיל ליצוק עלי גליון מדברי תורתו ושיעוריו של רבינו שליט"א דבר דבור על אופניו בבהירות ובדיוק נמרץ באורן ובזיוון, ברוב פאר והדר

זכות שקידתו עמלו ויגיעתו הגדולה בעבודת הקודש תעמוד לו ויזכה להוסיף עוד כהנה וכהנה להפיץ מעיינות התורה מתוך בריית גופא ונהורא מעליא שמחה ונחת ממשפחתו הרוממה ואך טוב וחסד ירדפוהו כל הימים

קהל עדת ירושלים - ישיבת המתמידים

בד חסיד מן הארץ

אנו על פטירתו של האי גברא רבה מ שבירושלים, גריס באורייתא תדירא ויבואת לנפשיה, הרביץ תורה לעדרים במסירות רבה במעשי תורה וחסד **בישראל מאיר גוטליב זצ"ל** ל הנהלת ישיבתנו הקדושה רבות בשנים שלא על מנת לקבל פרס

המבנים מרה

הרבנים והתלמידים

הנהלת המוסדות

מאמר שיר תנוכת הבית

טוב להודות לה', על אשר זכינו בשבועות אלה לחנוך

ברוב פאר והדר את בית מדרשנו החדש

"קהל עדת ירושלים", ישיבת המתמידים בשכונת התמר ביתר עילית

מגדל-אור לתורה ותפילה ועבודת ד' עבור בני הקהילה שיחיו

הננו מזמינים את קהל הקודש הי"ו לשוש אתנו משוש

במסיבת 'חנוכת הבית' וסעודת מלוה מלכה

במוצאי שב"ק פרשת ויקהל בבית-הכנסת

רחוב החוזה מלובלין 30 גבעה ב-2 ביתר.

את המעמד יפארו בהשתתפותם:

חדש ניתן לקבל את הגליון

בדוא"ל בחינם, בכתובת

toravadat@shtaygen.co.il